

OŠ Monte Zaro

Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna, Pula

Sve prolazi, a Monte Zaro ostaje

Pula, travanj 2026. g.

Sadržaj

Brežuljak Monte Zaro ili Kazališni brežuljak	1
Brežuljak i ime	1
Kazalište	3
Pod Austrijom	5
Fort Zaro	6
Hidrografski zavod.....	7
Park Monte Zaro.....	10
Spomenik admiralu Wilhelmu von Tegetthoffu	14
Vile Monte Zara	18
Popis ilustracija	20
Literatura.....	22
Vile Monte Zara i okolice.....	24
Vila Prinz.....	24
Vila “Toscana” – E. Ferdinanda Leopolda	27
Vila (hotel) Belvedere	30
Vila Geyer	32
VILA MONAI	34
Palača Karla Stjepana u Puli	37
Učenci koji su sudjelovali u projektu	41
Učenci ŠPUD-a	41
Učenci OŠ Monte Zaro.....	41
Izvori.....	42

Brežuljak Monte Zaro ili Kazališni brežuljak

(Slikovni pregled povijesti Monte Zaro kroz crteže učenika ŠPUD-a, stare razglednice i fotografije)

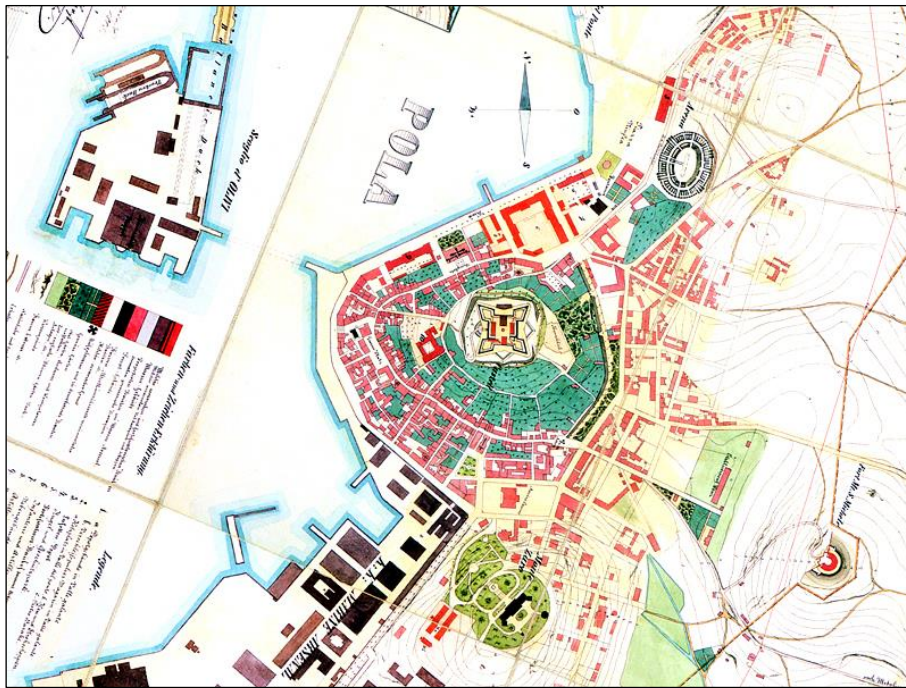

Sl.1. Rad učenice ŠPUD-a Leone Ramljak 2023.g.

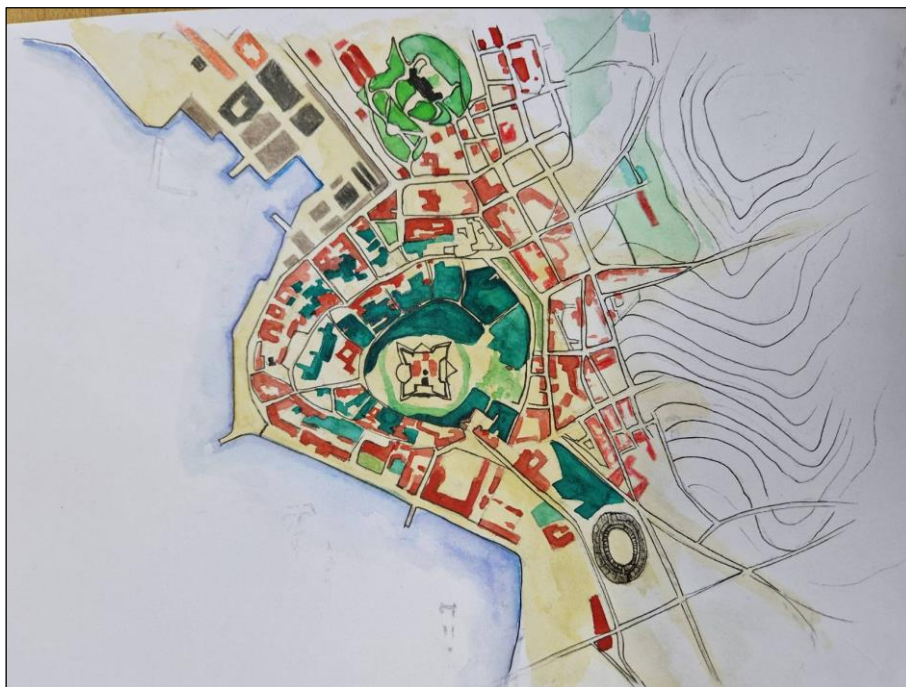
Brežuljak i ime

Priča o Puli i sedam brežuljaka, „onih-poput Rima”, dobro je poznata, ali problem je u nesuglasju pri odabiru brežuljaka što je, između ostalog, dovodi u pitanje. Činjenica je da je u svim odabirima „legendarnih sedam” uvijek uvršten Monte Zaro koji je ujedno i jedan od najbližih centru grada.

Čuveni pulski arhitekt dr. Attilio Krizmanić je tvrdio da se toponim javlja od 18. stoljeća, ali da je u biti puno stariji. Tragajući, dalje, za porijeklom imena naišli smo samo na pretpostavke poput onih da ime dolazi od latinskog theatrum (teatar) i da nakon iskrivljavanja na vulgarni latinski teatro postaje zadro, a onda dodatnim iskrivljavanjima zaro .

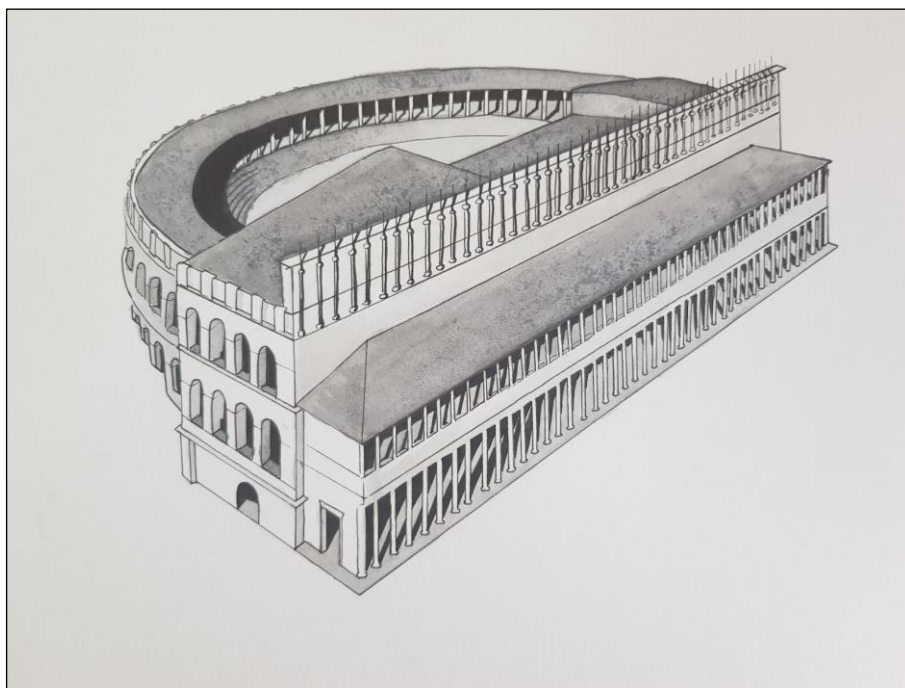
Sl.2.1881. Vojna karta Pule (brežuljak Monte Zaro označen svijetlo zelenom bojom)

Sl.3. Rad učenice ŠPUD-a Dore Pejković; tehnika: vodene boje i marker

Kazalište

Antička Pula je imala dva teatra, Malo rimsko kazalište unutar gradskih zidina, čiji ostaci još uvijek postoje u podnožju središnjeg gradskog brežuljka (Kaštel) koje je u današnje vrijeme obnovljeno, te Veliko kazalište s pozicijom izvan grada, čiji se ostaci u tragovima nalaze podno brežuljka Monte Zaro. Moglo je primiti 4000-5000 gledatelja. Bilo je dugo 85 i široko 120 metara, a veličina orkestre definirana je na 25 metara u promjeru. Scenska zgrada je imala 3 etaže. Danas se od njega mogu vidjeti isključivo blokovi koji su temelji jednog ugla zgrade. Kazalište je bilo prvo zapušteno, a potom i oštećeno požarom nakon udara groma te su njegovi ostaci u srednjem vijeku iskorišteni za gradnju drugih zgrada u Istri. Veliki dio tih ostataka iskoristio je u 17. stoljeću Antoine De Ville za izgradnju pulskog Kaštela. Izgled Velikog rimskog kazališta može se vidjeti na srednjovjekovnim i novovjekovnim vedutama grada, te na crtežima koje je napravio Antoine De Ville.

Sl.4. Luka Ivan Tomić, ŠPUD, Pula: tehnika: olovka i tinta

Sl.5.Rekonstrukcija velikog rimskog kazališta, AMI

Arheolozi iz Pule naišli su na nove nalaze ostataka Velikog rimskog kazališta, koji su otkriveni tijekom plinifikacije Dobriline ulice. Osim kamenih blokova koji su predstavljali temelje kazališta, otkriven je antički kanal otpadnih voda. Mnogi putopisci spominju veličanstveno zdanje Kazališta u svojim djelima, a isto je bilo visoko poput Arene, izgledalo je kao pola tog zdanja, ulazilo je u današnji Monte Zaro, a protezalo se sve do Doma hrvatskih branitelja. Tu su pronađeni stupovi bogati dekorima, stup od zelenog mramora, a pronađen je i rimski novčić. Isto tako, arheolozi su pronašli keramiku, mramorne ploče i razne druge ukrase.

Sl.6. „Brdo doživljava brdo”; Ivana Petković Rakovac, ŠPUD; tehnika: vodene boje, bojice, tempera 2023.g.

Pogled s Monte Zara na Kaštel koji je izgrađen od ostataka Velikog rimskog kazališta

Pod Austrijom

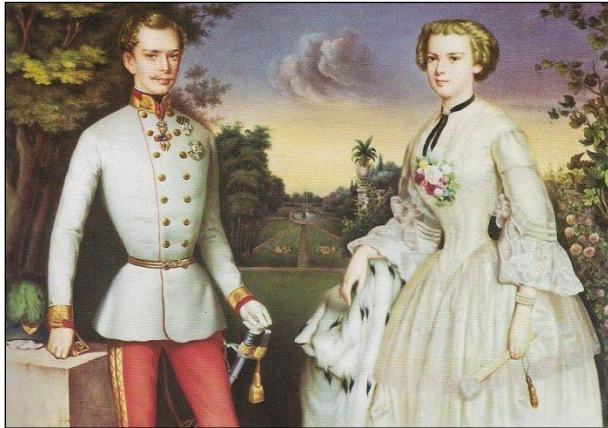
Nakon poraza Napoleona 1813. godine Austrija već iduće godine zauzima Istru i formira jedinstvenu pokrajinu, s Trstom kao glavnim gradom. Poluotok je doživio više preinaka kada je konačno 1825. utemeljen Istarski okrug sa sjedištem u Pazinu u čijem sastavu je bilo devetnaest kotara. Konačni teritorij okruga potvrđen je dekretom 1833. godine. Veljačkim patentom 1861. godine Markgrofovija Istra postaje pokrajinom s vlastitim Zemaljskim saborom sa sjedištem u Poreču.

Za Pulu promjena vlasti značila je veliki preokret. Od zapuštenog i izloženog brojnim epidemijama ribarskog naselja u kojem su dominirale ruševine nekadašnjih razdoblja izrasla je u najveću pomorsku bazu na Sredozemlju.

To je vrijeme prosperiteta: gospodarskog i kulturnog uspona, porasta stanovništva, urbanističkih zamaha, vrijeme nastanka brojnih monumentalnih historicističkih i secesijskih građevina. Pula postaje urbano središte srednjoeuropskog ugođaja.

Fort Zaro

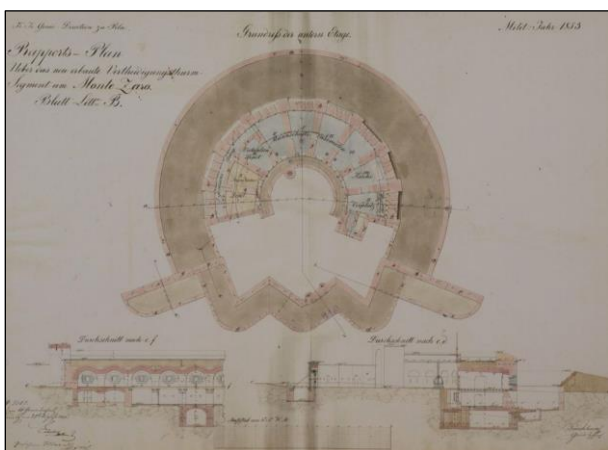
Sudbina brežuljka neodvojiva je od sudbine grada. Kada je Pula postala glavna ratna luka Habsburške Monarhije, odabirom samog cara Franje Josipa I., cijeli grad je građen pod geslom "Grad se mora poistovjetiti s mornaricom" ("Die Stadt mueste sich mit der Marine identifizieren"), tako su i objekti Monte Zara služili toj svrsi.

Sl. 7. Austrijski car Franjo Josip I. i bavarska princeza Elizabeta, poznata po nadimku Sisi

Postavljanje kamena temeljca 9. prosinca 1856. za pulski K. u. K. See Arsenal osobno su obavili Franjo Josip I. i njegova supruga carica Elizabeta I.

Prva takva građevina bila je kamena obrambena utvrda nazvana Fort Zaro, sagrađena je 1853.g., u obliku potkove, a srušena ja 1869. zbog izgradnje Hidrografskog instituta.

Sl.8. Plan Forta Zaro 1853.g.

Hidrografski zavod

Nakon rušenja utvrde, zbog širenja prstena obrane grada, na njezinom mjestu diže se velika zgrada Hidrografskog zavoda. Vremenom je postalo nužno da se za potrebe austro-ugarske mornarice ustroje sve popratne službe, između ostalih i Hidrografski zavod, koji se utemeljuje 1869. godine. U sklopu tog zavoda djelovala je zvjezdarnica, spremište nautičkih i fizikalnih instrumenata, spremište pomorskih karata i mornarička biblioteka. Zgrada zvjezdarnice dovršena je je 1871. godine.

Bila je velikih dimenzija i dominirala je Monte Zarom, značajna u arhitektonskom smislu kao pravi biser arhitekture, ali i u funkcionalnom kao znanstvena oaza. Iz glavnog središnjeg dijela širila su se dva krila, na čijim su se krajevima nalazile dvije kupole.

Sl.9. Hidrografski zavod, Autor Luigi Mioni

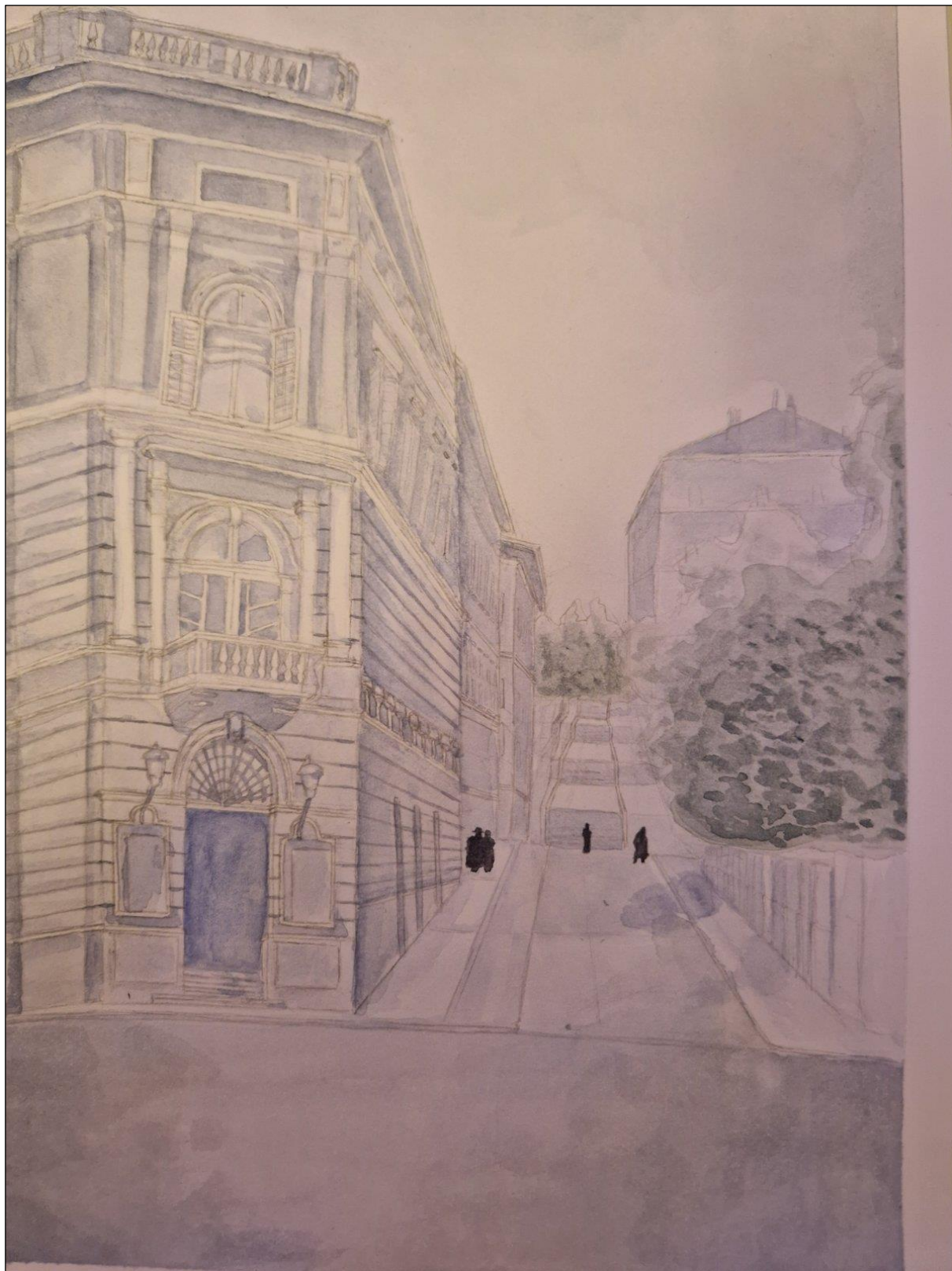
Sl.10. Nenad Đokić, ŠPUD, olovka, 2023.g.

Nakon raspada Austro-Ugarske monarhije dolazi do stagnacije, a astronomski instrumenti i biblioteka su preseljeni u Trst i druge talijanske gradove. Pulski Hidrografski zavod preimenovan je u talijanski Kraljevski Hidrografski institut.

Sl. 11. <https://www.adip.hr/povijest-zvezdarnice/zvezdarnica-nekada> (gledano 25.1.2026.)

Savezničkim bombardiranjem 1944./45. g. zgrada je uništena, a djelomično je sačuvano ostalo samo sjeveroistočno krilo Zvezdarnice u vrlo lošem stanju. Ono postoji i danas.

Sl 12. Jedan od uspona na Monte Zaro: Stube Jurine i Franine - Via della Specola (specola, stara talijanska riječ za astronomske opservatorij) Daria Mladenović, ŠPUD, Pula 2023.g.

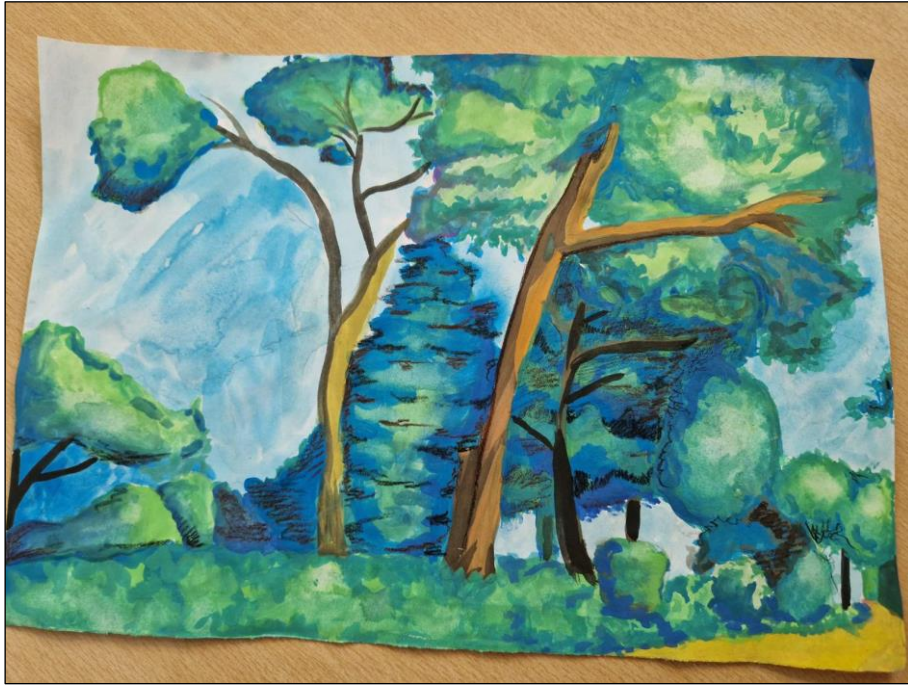
Na stubama je 1871.izgrađena luteranska crkva habsburško-švicarske reforme koja je namijenjena časnicima porijeklom iz Austrije i Češke. Danas je tu smještena Kršćanska adventistička crkva koja pripada protestantskoj denominaciji s porijeklom iz SAD-a.

Park Monte Zaro

Ispod i oko Hidrografskog zavoda izgrađen je park na površini od oko tri hektara. Građen je deset godina, sistematski i brižljivo na terasastom terenu pa su razine povezane kamenim stubištima i stazicama u padu. Broj vrsta nije bio velik. Sadile su se uglavnom mediteranske biljke: čempresi, borovi, cedrovi, kalina, lovor, oleandri, glog i sl.

Sl.13.Fotografija iz privatnog albuma

Sl. 14. Dora Zanki, ŠPUD, 2025.g.

Sl. 15. Lucija Mijandrušić, ŠPUD, 2022.g.

Sl.16. Anonimna učenica, ŠPUD,2022.g.

Sl.17. Mia Doblanović, ŠPUD,2022.g.

Sl.18. Siria Poropat, ŠPUD, 2025.g.

Park je dodirna točka učenika i nastavnika dvije škole kada, za posebno toplih dana, na početku i na kraju školske godine, traže blagodatni osvježenja u dubokoj hladovini predivnih cedrova.

Sl.19..Rad učenice ŠPUD-a Alice Kleva, tanki flomasteri i drvene boje;

Završni sati povijesti u 6. a i barok u parku 2021.g. (učenica Ana Kanižaj svira violinu)

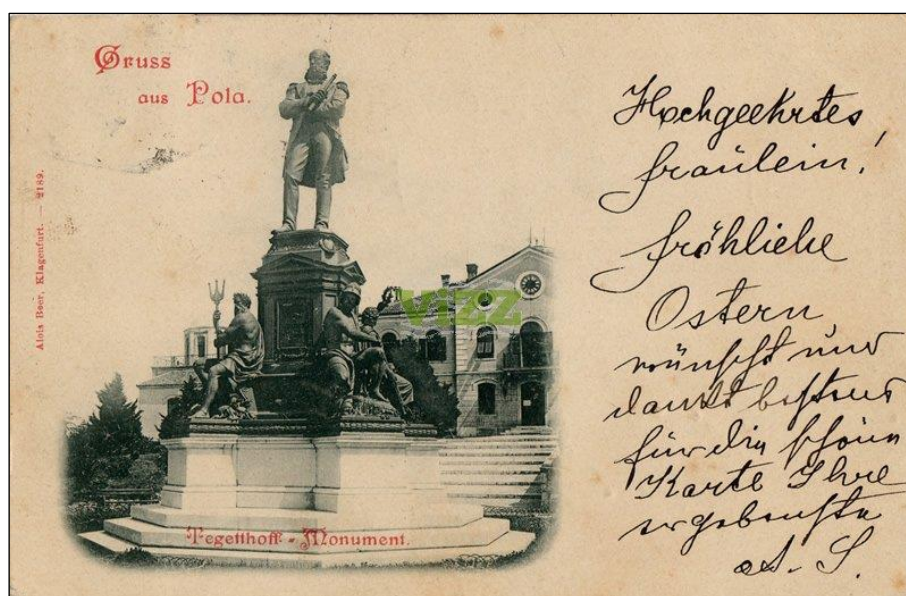

<https://www.youtube.com/watch?v=Ct0x7Rief9g>

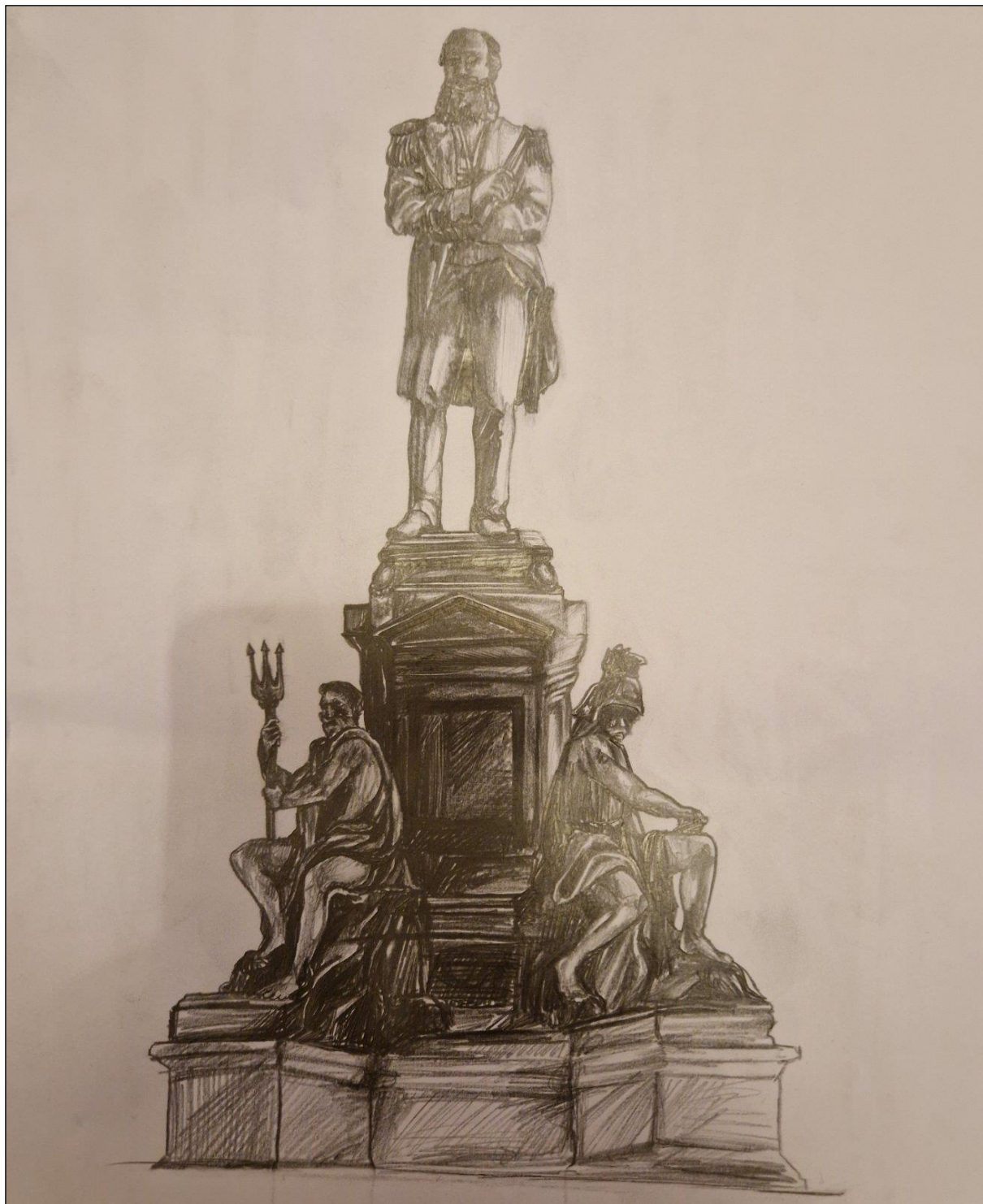
Spomenik admiralu Wilhelmu von Tegetthoffu

Godine 1877. u središtu parka podignut je spomenik admiralu Wilhelmu von Tegetthoffu. On se smatra utemeljiteljem tada moderne flote Habsburške Monarhije i pobjednikom Viške bitke 1866.g. kada je porazio znatno brojniju i moderniju talijansku eskadru. Nakon njegove smrti 1871.g., austrijski car je dao izgraditi spomenik njemu u čast, ispred zgrade Hidrografskog zavoda.

Spomenik je izgradio Karl Kundtmann. Imao je stepenasti, mramorni temelj na kojemu je bio mjedeni blok četverokutnog oblika. Na svakoj strani postavljena je po jedna skulptura: Mars, Neptun, Glorija i Fama. Na postolju je napisana posveta „Viceadmiralu Wilhemu von Tegetthoffu, car Franjo Josip I.n 1877., hrabrom borcu kod Helgolanda, slavno pobijedio kod Visa i stekao vječnu slavu za sebe i za austrijsku flotu.” Na kapitelu iznad nalazio se brončani kip veći od naravne veličine čovjeka okrenut prema luci, držeći dalekozor.

Sl.20.<http://vizgkc-pula.br/hr/gradja/eksponat/385> (gledano 2023.g.)

Sl.21..Saša Eva Kovač, ŠPUD, 2023.g.

Nakon što je Pula predana Talijanima, koji su u Prvom svjetskom ratu bili na pobjedničkoj strani, brončana figura spašena je od taljenja i sada se nalazi u Grazu. Na mjestu spomenika podignuta je fontana sa vodoskokom koja je bila povezana sa već postojećim vodoskokom u nižem dijelu parka.

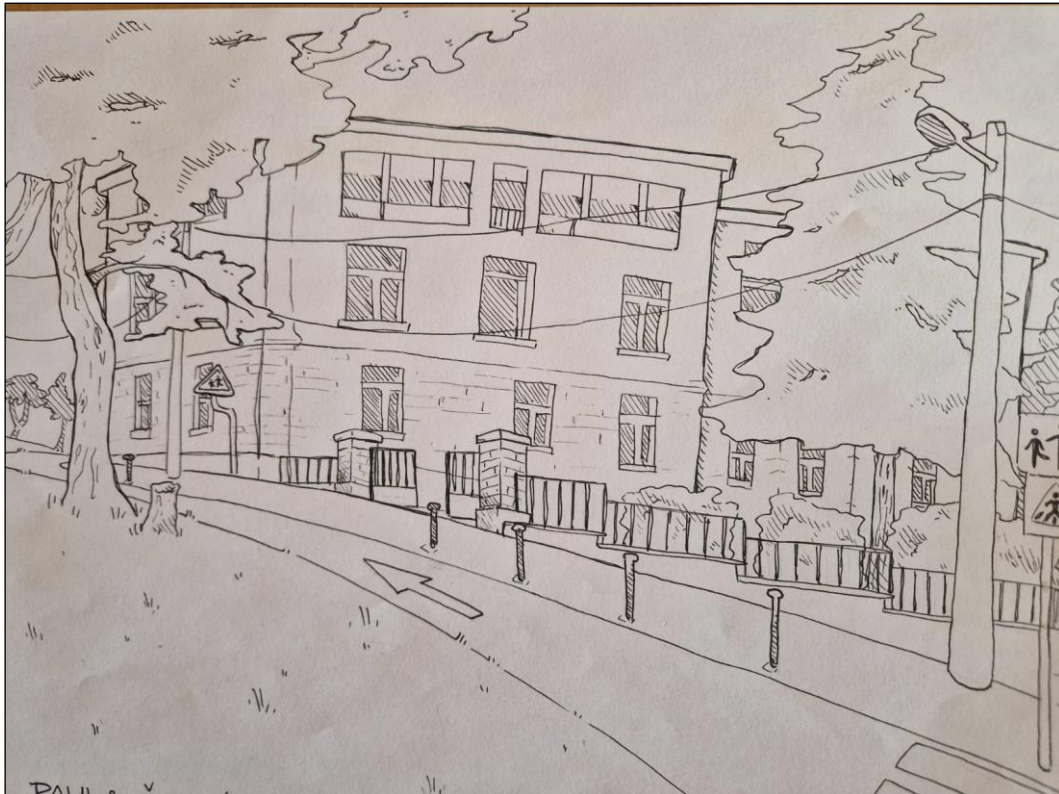

Sl.22. Kali Gašprotić, ŠPUD, 2023.g.

Od ostalih zgrada iz vremena Austro-Ugarske, treba izdvojiti zgradu koja je danas Osnovna škola Monte Zaro sagrađena nešto prije Prvog svjetskog rata i namjena joj je bila žandarmerijska postaja. Vremenom su joj namjenu i izgled mijenjali do današnje namjene i izgleda. Izdvaja se i zgrada Škole za odgoj i obrazovanje, zgrada koja je, specifično, služila kao parna praonica rublja osoblja Mornarice i Arsenala, te zgrada Militär-Baraken, koja će kasnije biti proširena u Strojarsku mornaričku školu, današnji Rojc. Okolne zgrade su porušene u savezničkom bombardiranju 1944./45.g.

Sl.23. Josipa Kandžija, ŠPUD, akvarel

Sl.24. Paula Šehovič, ŠPUD, olovka

Vile Monte Zara

Dok su se na vrhu brežuljka gradili birani objekti u podnožju su nastajale vile i objekti različite namjene u historističkom izričaju uz primanje povijesnih stilova tipičnih za kraj 19. i početak 20.stoljeća. Uglavnom su ih gradili bogati pomorski časnici koji su bili u službi u Puli. Ženili su bogate djevojkama s mirazom, a vile su dobivale imena po njima. Pulske vile gradili su pulski arhitekti i građevinari. Na sjeverozapadu brda Monte Zaro nalazi se vila Toscana, ostaci Vile Geyer nalaze se na istočnim obroncima brda, Vila Monai je u podnožju , a na jugoistočnim obroncima Vila Prinz.

Sl. 25. Vila Prinz, rad učenice ŠPUD-a Ane Kolar; tehnika: lavirani tuš

Sl.26. Krasniqi Magdalena; Mapa brežuljka Monte Zaro

U Puli, travnja 2026.g.

Valentina Miletović-Anić, prof.

Popis ilustracija

Naslovnica: Olivija Malbon, ŠPUD, digitalni crtež

Sl.1. Rad učenice ŠPUD-a Leone Ramljak 2023.g.

Sl.2.1881. Vojna karta Pule (brežuljak Monte Zaro označen svijetlo zelenom bojom)
(izvor: Odjel za graditeljsko nasljeđe Grada Pule) <http://praksa.hr/map-story/> (gledano 5.2.2023.)

Sl.3. Rad učenice ŠPUD-a Dore Pejković; tehnika: vodene boje i marker 2023.g.

Sl.4. Luka Ivan Tomić, ŠPUD, Pula: tehnika: olovka i tinta 2023.

Sl.5.Rekonstrukcija velikog rimskog kazališta, AMI

Sl.6.,Brdo doziva brdo” Pogled s Monte Zara na Kaštel koji je izgrađen od ostataka Velikog rimskog kazališta; Ivana Petković Rakovac, ŠPUD; tehnika:vodene boje, bojice, tempera

Sl. 7.Austrijski car Franjo Josip I. i bavarska princeza Elizabeta, poznata po nadimku Sisi
<https://povijest.hr/nadanasnjidan/vjencanje-cara-franje-josipa-i-carice-sisi-1854/> (gledano 31.1.2020.)

Sl.8.Plan Forta Zaro 1853.g. <https://www.pulafortcenter.com/hr/fortifikacije/zaro#gallery32-2>
(pristupano 24.2.2023.g)

Sl.9. .Autor Luigi Mioni - http://www.astro.hr/mace2002/End_report/end_report.html, Javno vlasništvo, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7113903>

Sl. 10.Nenad Đokić, ŠPUD, olovka, 2023.g.

Sl. 11.<https://www.adip.hr/povijest-zvezdarnice/zvezdarnica-nekada> (gledano 25.1.2026.)

Sl 12.Sl.9.Jedan od uspona na Monte Zaro: Stube Jurine i Franine - Via della Specola (specola, stara talijanska riječ za astronomski opservatorij)

Daria Mladenović, ŠPUD, Pula 2023.g.

Sl.13.Fotografija iz privatnog albuma

Sl. 14.Dora Zanki, ŠPUD, 2025.g.

Sl.15. Lucija Mijandrušić, ŠPUD, 2022.g.

Sl.16. Anonimna učenica, ŠPUD,2022.g.

Sl.17. Mia Dobljanović, ŠPUD,2022.g.

Sl.18.Siria Poropat, ŠPUD, 2025.g.

Sl.19..Rad učenice ŠPUD-a Alice Kleva, tanki flomasteri i drvene boje; Završni sati povijesti u 6. a i barok u parku 2021.g..

Sl.20.<http://vizz.gkc-pula.hr/hr/gradja/eksponat/385>

Sl.21.Saša Eva Kovač, ŠPUD, 2023.g.

Sl.22. Kali Gašprotić, ŠPUD, 2023.g.

Sl. 23.Josipa Kandžija, ŠPUD, akvarel

Sl.24. Paula Šehović, ŠPUD, olovka

Sl. 25. Vila Prinz, rad učenice ŠPUD-a Ane Kolar; tehnika:lavirani tuš

Sl.26. Krasniqi Magdalena; Mapa brežuljka Monte Zaro

Literatura

1. Bertoša, Miroslav. Pulska luka u doba Venecije (od IV. do XVIII. stoljeća), u: Iz povijesti Pulske luke [ur. Černi, M.], Lučka uprava Pula: 44-69, Pula, 2006.
2. Bertoša M., Matijašić R., et al. Pula: tri tisuće mita i stvarnosti, C.A.S.H. Pula, 2005.
3. Cvek Elmo, Naredba br.12: Pula u doba Austrije – ljudi i građevine, C.A.S.H. Pula, 2015.
4. Dukovski, Darko. Povijest Pule: deterministički kaos i jahači apokalipse, Nova Istra, Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika. Pula, 2011.
5. Perović Branko. Austrougarske vile i kuće u Puli, Vraćanje memorije gradu. K. Perović Marković. Pula, 2010.
6. Perović, Branko. Luka Pula austrougarskog doba (Odsjaj grada u zaljevu 1850. – 1918.), u: Iz povijesti Pulske luke [ur. Černi, M.], Lučka uprava Pula: 70-191, Pula, 2006.
7. Josip Orbanić, Zelene površine Pule, Pula 1980.
8. Posebno izdanje: Histria Historica Sv. Vol. 3 :” Zvezdarnica u Puli” 1871.-1991. (sabrao Edi Puh) ,Pula, 1991.
9. Tatjana Bulić Mandić, Parkovi grada Pule, Pula : MARA, 2005.
10. Mirko Urošević, Odiseja brončanog pobjednika, Vjesnik, 20.7.1986.
11. Darko Dukovski „Rapallski ugovor“. U Istarska enciklopedija, ur. Miroslav Bertoša i Robert Matijašić. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005.
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=51831> (gledano 10.2.2020.)
12. G. Orbanić, Bilucaglia, Luigi, U Istarska enciklopedija, ur. Miroslav Bertoša i Robert Matijašić. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005.
<http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=291> (gledano 9.4.2020.)

13. Gradska knjižnica i čitaonica u Puli, Zbirka starih razglednica
<http://vizz.gkc-pula.hr/it/gradja/collection/1#> (gledano 9.4.2020.)
14. Temeljna dokumentacijska kartica Sveučilište u Zagrebu, autor: L Gonan - 2014.
<http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/7052/1/Gonan%2C%20Lina.pdf> (gledano 1.2.2020.)
15. <https://povijest.hr/nadanasnjidan/vjencanje-cara-franje-josipa-i-carice-sisi-1854/> (gledano 31.1. 2020.)
16. <https://povijest.hr/nadanasnjidan/1856-car-franjo-josip-u-puli-otvorio-gradiliste-arsenala/>
(gledano 31.1. 2020.)
17. <http://www.regionalexpress.hr/site/more/zbornik-iz-povijesti-pulske-luke> (1.2. 2020.)
18. <http://praksa.hr/map-story/#title>(gledano 3.2.2020.)
19. <http://www.regionalexpress.hr/site/more/magina-vila-prinz>

Vile Monte Zara i okolice

Vila Prinz

Dora Zanki, ŠPUD, sa stare razglednice

Vila Prinz nalazi se u Puli, na području Monte Zara, koje je krajem 19. i početkom 20. stoljeća bilo predviđeno za stanovanje građanskog sloja. Vila je izgrađena u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije, u razdoblju kada se Pula snažno urbanistički razvijala.

Prvotni vlasnik vile bila je obitelj Prinz, po kojoj je vila i dobila ime. Nakon toga, kroz povijest su se vlasnici mijenjali, osobito nakon raspada Austro-Ugarske i promjena državne vlasti. Zgrada postupno prelazi u javno vlasništvo te gubi isključivo stambenu namjenu.

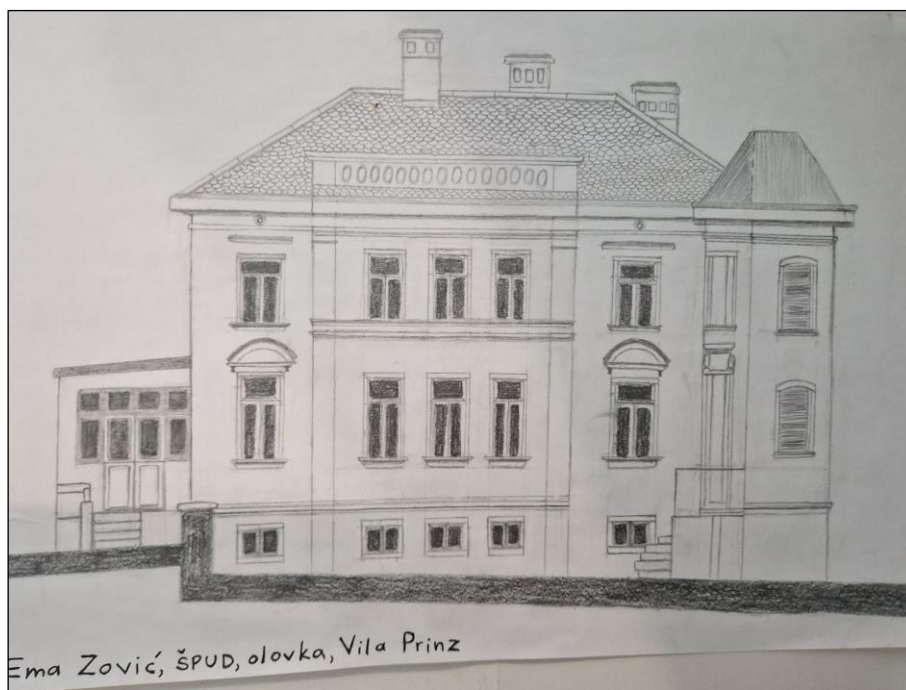
Arhitektonski, vila pripada historicizmu s elementima secesije, što se vidi u oblikovanju pročelja i dekorativnim detaljima. Danas vila više ne služi za stanovanje, nego ima obrazovnu funkciju. U njoj se nalazi Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna (ŠPUD).

Vila Prinz danas predstavlja važan primjer očuvane povijesne arhitekture Monte Zara i dio kulturne baštine grada Pule.

Dora Zanki 2. razred

Sagrađio ju je Martino Prinz 1898. godine, pod vlašću Austro-Ugarske. U to vrijeme Pula je doživjela procvat nakon postanka glavnom lukom Austro-Ugarske Ratne mornarice. Bio je pokrajinski savjetnik i ravnatelj Pokrajinskog suda u Puli te se nakon gradnje uselio sa svojom obitelji. Nakon raspada Austro-Ugarske, prodao je vilu i odselio se iz Pule. Drugi upisani vlasnik bio je Luigi Bilucaglia, pulski političar i lokalni fašistički vođa. Pripajanjem Pule Kraljevini Italiji postao je liderom fašista u gradu dok 1928. godine postaje gradonačelnik Pule, narodni zastupnik i pokrajinski tajnik fašističke stranke. 1946. godine seli se iz Pule. Ovu građevinu su 1948. godine Jugoslavenske vlasti pretvorile u društveno vlasništvo. Od 1956. u njoj je bio Dječji vrtić, dok se od 1994. godine pa do danas, nalazi srednja škola, Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna Pula, koja je od 1999. godine knjižena u korist grada Pule. Vila je veličine oko 16x20 m te ju okružuje dvorište 38x41 m. Sagrađena je na jugoistočnim obroncima brda Monte Zaro, danas u Radićevoj ulici u Puli. Izgrađena je kao jednokatnica s podrumom, visokim prizemljem i potkrovljem. Pad terena je iskorišten za gradnju podrumskih prostorija. Glavni ulaz se nalazio na istočnoj strani, a karakteristična kula na zapadnoj. Na krovu pročelja se ističe ukrasni zidić i secesijski ornament s ljudskom glavom i simbolima sunca.

Emma Zović, ŠPUD

Emma Zović, ŠPUD

Vila Prinz je sagrađena 1910. Vilu Prinz Sagrađio je i u njoj s obitelji stanovao Martino Prinz, pokrajinski savjetnik i ravnatelj Pokrajinskog suda u Puli. Prva upisana vlasnica bila je Luigia Prinz, rodom iz pulske obitelji Wassermann. O tome u ŠPUD-u postoji dokumentacija izvod iz katastra

i povijesni zemljišnoknjižni list, a vlasnica je upisana po dokumentu broj 14371, koji je vodio javni bilježnik Felice Glezer. Nakon Prvog svjetskog rata, raspada Austro-Ugarske i pripojenja Istre Italiji, obitelj je vilu prodala te se odselila iz Pule. Na temelju podataka iz Povijesnog lista, po broju 112/31 drugi upisani vlasnik vile Prinz bio je Luigi Bilucaglia, pulski političar, lokalni fašistički vođa i od 1928. gradonačelnik, a kupnju je vodio bilježnik Francesco Jaschi, koji je imao ured u Via Giulia 5. Bilucaglia je Pulu napustio u travnju 1945., uoči dolaska postrojbi Jugoslavenske armije i oslobođenja grada od njemačke okupacije. Od 1994. g. tamo je smještena Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna.

Mara Stanišić, OŠ Monte Zaro

Vila Prinz, rad učenice ŠPUD-a Alice Kleva ; tehnika: lavirani tuš

Iz privatnog albuma

Vila Prinz danas predstavlja važan primjer očuvane povijesne arhitekture Monte Zara i dio kulturne baštine grada Pule.

Dora Zanki, ŠPUD

Vila “Toscana” – E. Ferdinanda Leopolda

Vila “Toscana” je zbog svog položaja manje poznata, ali je zato nezaobilazni dio austrijskog graditeljstva. Danas je vila pod vlasništvom “Centra za odgoj djece i mladeži iz Pule”.

Vila se izgradila na sjeverno-zapadnom prostoru Monte Zara, što je dobar položaj za uređenje okoliša oko zgrade.

Monte Zaro definiran je kao urbanistički i hortikulturan, gdje su od **1886.** do **1889.g.** izgrađene “Haus Fuecks” i “Haus Huebschmann” koja je kasnije poznatija kao “Toscana”. Naručitelj je bio G. Ferdinand IV. Von Toscana, veliki vojvoda Toskanski, koji je vilu gradio za svog sina Ferdinanda Leopolda, mornaričkog časnika.

U parkovni prostor oko vile ulazilo se kroz glavni ulaz s stražarskim kućicama, a kasnije se radi i ulaz za kočije te osobne automobile itd. Okolni prostor imao je 2 fontane, nekoliko cvjetnjaka, staze za vožnje kočijom u parku te neke vrijedne i rijetke borove. Donji parkovni prostor završavao je iznad Mornaričkih škola.

Stambeni objekt bio je veličine 400 m četvornih, a sastojao se od podruma, prizemnog dijela za dnevni boravak, kata s spavaonicama i radnim sobama te tavana. Zgrada je imala i nekoliko različitih ulaza, na sjeveru za obitelj, na istoku za goste.

Početak 20. St., jedan od stanovnika bio je Gottfried von Meyer Hohenberg, viceadmiral austrougarske ratne mornarice.

Laura Rojnić-Nikolić, ŠPUD

Laura Rojnić-Nikolić, ŠPUD, Vila Toscana , 14.02.2026.

Vila Toscana u Puli, smještena na brdu Monte Zaro, izgrađena je između 1886. i 1889. godine za velikog vojvodu Ferdinanda IV. od Toskane, kao rezidencija za njegovog sina, mornaričkog časnika Ferdinanda Leopolda. Ova austrougarska vila, okružena raskošnim parkom s fontanama, danas je u funkciji Centra za odgoj djece i mladeži.

Izgradnja i namjena: Podignuta je krajem 19. stoljeća (1886.–1889.) za potrebe obitelji Toskana, koja je bila usko povezana s austrijskim plemstvom i Ratnom mornaricom.

Arhitektura: Objekt veličine 400 metara kvadratnih obuhvaćao je podrum, prizemlje za dnevni boravak te kat sa spavaonicama i radnim sobama.

Okoliš: Vila je bila poznata po uređenom perivoju koji je uključivao vrtlarovu kućicu, stražarnice, fontane, cvjetnjake i staze za kočije. Stanari: Početkom 20. stoljeća u vili je boravio viceadmiral austrougarske Ratne mornarice, Gottfried von Meyer Hohenberg.

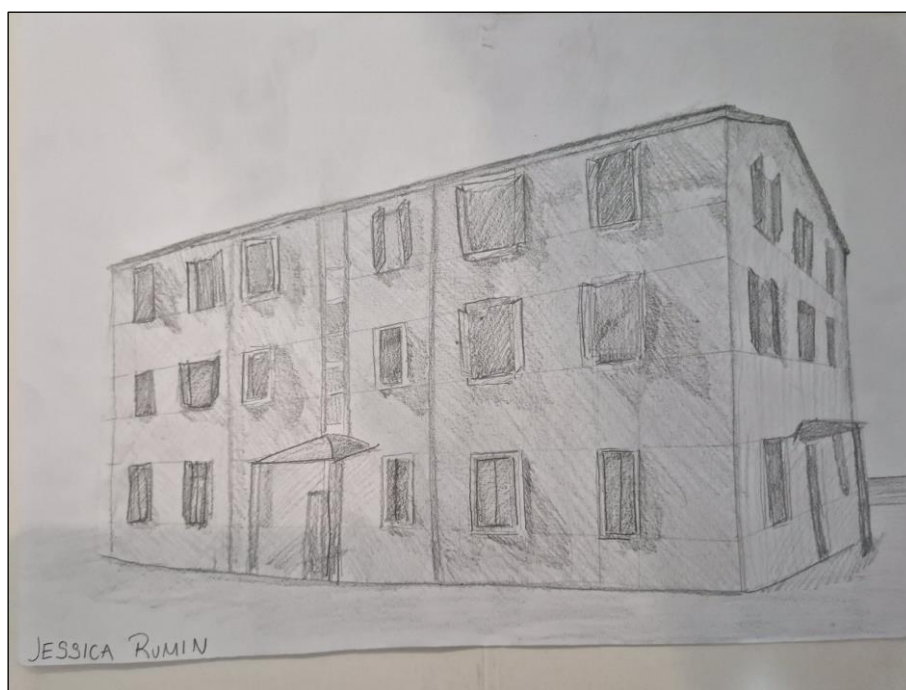
Danas: Vila je sačuvana te služi kao prostor Centra za odgoj djece i mladeži Pula.

Lovro Stevanović Kogej, OŠ Monte Zaru

Vila Toscana na Monte Zaru u Puli izgrađena je 1889 godine kao rezidencija nadvojvode Ferdinanda Leopolda.

Iako manje poznata, predstavlja jedan vrijedan primjer austrougarske stambene arhitekture. Smještena je na sjevernoj padini Monte Zaru, u mirnom i zelenom okruženju, s velikim vrtom i parkovno uređenim okolišem projektirana je kao reprezentativna obiteljska kuća, s podrumom, prizemljem i katom, s prostornim dnevnim boravkom i spavaćim sobama te pomoćnim prostorijama. Gradnju je nadzirao majstor Josip Pallan, a vila je izgrađena prema tadašnjim visokim tehničkim i higijenskim standardnim pravilima. U njoj su živjeli ugledni austrougarski časnici, među kojima Gottfried von Meyer von Hohenberg istaknut mornarski časnik.

Jessica Rumin, ŠPUD

Jessica Rumin, ŠPUD

Fotografija- Laura Rojnić-Nikolić, ŠPUD

Na brežuljku Monte Zaro u Puli smjestila se predivna Vila Toscana, jedno od najpoznatijih povijesnih građevina grada. Sagrađena je krajem 19. stoljeća po želji austrijskog velikaša Ferdinanda IV. (4) von Toscanne kao ljetna rezidencija njegova sina, mornaričkog časnika.

Luna Akelić, OŠ Monte Zaro

Vila (hotel) Belvedere

Monte Zaro je povijesno važno područje u Puli, poznato po elitnoj urbanoj zoni krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Tada su građene vile i značajne zgrade za vojnu i civilnu elitu Austro-Ugarske Monarhije .

Vila Belvedere, poznata kao i Hotel Belvedere, nalazi se na brežuljku Monte Zaro u Puli, točnije u Dobrilinoj ulici. Nosi ime „Belvedere“ što na talijanskom znači „lijep pogled“. Zapravo ovaj objekt ima pogled na zgradu *Marine Kasino*, današnji Dom Hrvatskih branitelja.

Točna godina gradnje i prvi vlasnik tj. arhitekt vile nisu poznati. Također je nepoznato je li objekt imao drugi naziv prije Belvederea niti kada je eventualno preimenovan u Hotel Belvedere.

U arhitektonskom smislu, vila je pripadala kasnom historicizmu s mogućim elementima *secesije*, što se može vidjeti po ukrasima fasade, detaljima balkona te oblikovanju prozora. Ovaj stil održava reprezentativnost zgrade i tipičan je za Austro-Ugarsku gradnju tj. Arhitekturu u Puli krajem 19. stoljeća.

Povijesna funkcija vile nije u potpunosti poznata. Pretpostavlja se da je prvo kao rezidencijalna vila iliti hotel za visoke slojeve društva. Kasnije se vila prilagođava potrebama lokalne zajednice.

Vila Belvedere preimenovana je u takozvani „*Rock klub Uljanik*“ oko 1965. godine te je Klub Uljanik zatvorio svoja vrata 15. siječnja 2022. godine, zbog raskida ugovora o najmu.

Danas, na mjestu vile, novi vlasnik je ponovo planira pretvoriti u hotel, čime će se kombinirati očuvanje povijesne vrijednosti s modernom funkcijom. Iz tog razloga staru ogradu dao je srušiti 2023. godine te su je nedavno obnovili i ponovno vratili taj Austro-Ugarski stil gradnje. No to nije jedina stvar koju su srušili i obnovili. Cijelu zgradu je odlučio preurediti te je rekao da će je ponovno pretvoriti u hotel, restoran i biro.

Očekuje da će ta prenamjena omogućiti širem krugu posjetitelja da uživa u povijesnom objektu, čuvajući pritom kulturu i arheološku baštinu Pule.

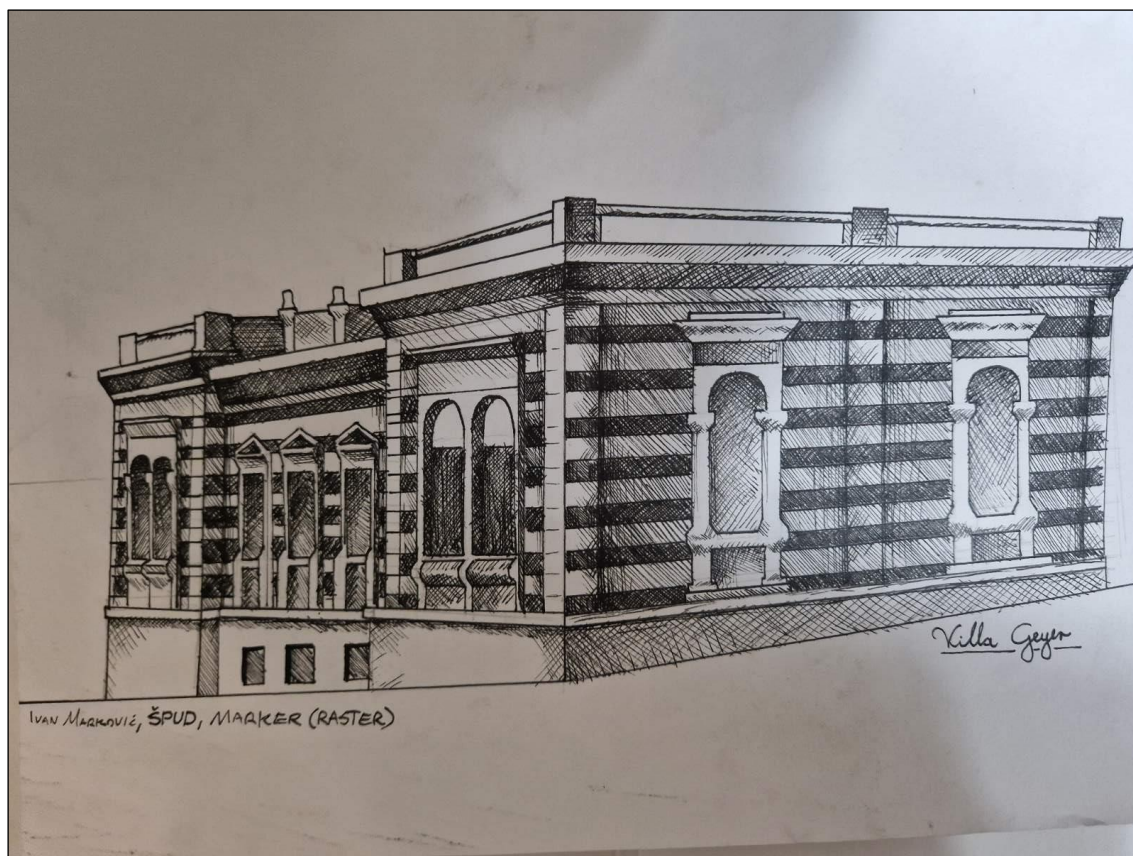
Dunja Virag, 8.a, OŠ Monte Zaro

Izvori: lokalni mediji, priručnici, e-enciklopedija

Stara razglednica Pule

Vila Geyer

Ivan Marković, ŠPUD

Vila Geyer nalazi se na brdu Monte Zaro u Puli, koje se počelo intenzivnije urbanizirati sedamdesetih godina 19. stoljeća, u vrijeme snažnog razvoja grada kao glavne ratne luke Austro-Ugarske Monarhije. Na tom su se području gradile reprezentativne stambene zgrade i vile za ugledne građane i stručnjake.

Vilu je sagradio arhitekt Ferdinand Geyer, jedan od najpoznatijih i najproduktivnijih pulskih arhitekata toga razdoblja. Građena je krajem 19. stoljeća, a u zemljišnim knjigama zabilježena je 1900. i 1909. godine. Smještena je na južnom dijelu Monte Zara, iznad tada planiranih vojnih objekata.

Zgrada je bila dvoetažna i djelomično raskošno oblikovana. Imala je ravne krovove i pročelje okrenuto prema istoku. Stanovi su bili prostrani, oko 180 četvornih metara, s velikim ulaznim prostorom i zavojitim stubištem s originalnom željeznom ogradom. Iznad ulaza i danas su vidljivi inicijali F. G. Geyera. Vila je bila bogato arhitektonski ukrašena te je predstavljala vrijedan primjer austrougarske stambene arhitekture u Puli.

Tijekom savezničkog bombardiranja 1944. godine, kada su njemačke snage držale Pulu, dio vile je srušen. Danas je sačuvan samo jedan dio zgrade, dok je drugi dio nestao. Unatoč oštećenjima, Vila Geyer ostaje važan dio povijesti i urbanog razvoja Pule.

Ivan Marković, ŠPUD, 3. razred

Rafael Grgić, ŠPUD, 2.razred

Kuća Geyer, austrougarska zgrada u Puli na južnom dijelu brda Monte Zaro.

Sagrađio ju je arhitekt Ferdinand Geyer početkom XX. st. u današnjoj Ulici Tina Ujevića.

Zgrada je dvodijelna, jedan dio je srušen, a činilo ga je prizemlje pravokutnog oblika, visoko oko 8 m s ravnim krovovima na bočnim dijelovima, pročeljem okrenutim prema istoku. Taj sjeverniji dio zgrade porušen je u angloameričkom bombardiranju 1944. Sačuvani dio zgrade još uvijek čini jednokatnica s visokim prizemljem i balkonom iznad ulaza, dok se u dvorištu još uvijek nalazi ostatak bunara. Stanovi u oronulom objektu su danas višesobni, s prostranim ulazom i zavojitim stubištem s originalnom željeznom ogradom. U sadašnji prilično oronuli objekt, ulazi se kroz vrata u hodnik, koji je bio odvojen od stambenog objekta posebnom drvenom pregradom, a još je u izvornom stanju.

Helena Basta, OŠ Monte Zaro, 6.b

fotografija: Ivan Marković, ŠPUD

Vila Geyer sagrađena je krajem 19. stoljeća, u vrijeme Austro-Ugarske, kada se Monte Zaro intenzivno urbanizira i uređuje kao reprezentativni dio Pule. Njezin vlasnik bio je Geyer (Ferdinand Geyer), a vilu je projektirao arhitekt Giovanni (Ivan) Lenuzzi. Nalazila se na Monte Zaru, na brdu iznad grada, u blizini današnjih ulica koje okružuju park Monte Zaro.

Zgrada je bila bogato arhitektonski ukrašena i građena u historicističkom stilu. Tijekom vremena došlo je do promjena, a dio vile je oštećen u bombardiranju 1944. godine. Nakon rata objekt je prenamijenjen.

Danas se na mjestu vile nalaze ostaci, odnosno objekt više nema prvotnu stambenu funkciju kao nekad, već je prostor prenamijenjen i prilagođen suvremenim potrebama.

Gustav Čatić, OŠ Monte Zaro, 6.b

VILA MONAI

Vila Monai jedna je od najpoznatijih austro-ugarskih vila u Puli. Svojom arhitekturom, građevinskom ljepotom, vanjskim izgledom i položajem predstavlja vrijedan dio urbanog tkiva grada.

Prostor na kojem je izgrađena, u podnožju brda Monte Zaro, prije uređenja bio je pust i neuređen. U blizini se nalazila uvala Rupa (Val del Buso), koja je 1846. godine nasuta, a na tom su području izgrađena prva tri skladišta za austrijsku ratnu mornaricu. Taj je prostor saniran i uređen radi izgradnje Pomorskog arsenala, ključnog objekta glavne ratne luke Austrijskog Carstva u Puli.

Oko arsenala podignut je zid koji se kod Vile Monai lomi prema novom naselju San Policarpo. Radi izgradnje puta prema tom naselju uređen je i proširen sjeverni dio brda Monte Zaro kako bi se izgradila tri značajna i prepoznatljiva objekta.

Godine 1882. izgrađena je prva varijanta Marine Casina, odnosno Mornaričkog kluba, a 1892. podignuta je i zgrada K.u.K. jaht kluba. Početkom 20. stoljeća na ovom su se prostoru susretali gradski tramvaji s rive i iz centra grada. Posebno je značajna 1913. godina kada je izgrađena nova zgrada Marine Casina, čime je prostor dobio iznimnu arhitektonsku vrijednost i prepoznatljiv srednjoeuropski ugođaj.

U Vili Monai bilo je smješteno sjedište elitnog K.u.K. Jacht-Gesellschaft kluba, a početkom 20. stoljeća ondje se nalazila i prva uprava gradskog električnog tramvaja uvedenog 1904. godine. U blizini vile nalazilo se i okretište tramvaja te nautički klub.

Danas Vila Monai ostaje važan povijesni i arhitektonski simbol Pule, svjedok razdoblja snažnog urbanog i vojnog razvoja grada u doba Austro-Ugarske Monarhije.

Mara Blašković

Mara Blašković, ŠPUD, 3. razred

Vila Monai izgrađena je krajem 19. stoljeća, u vrijeme kada je Pula bila važna luka Austro-Ugarske Monarhije. Smještena je na padini Monte Zara, na mirnom i sunčanom dijelu brežuljka. S tog mjesta pruža se lijep pogled na grad i more. Vila je okružena zelenilom i visokim stablima, pa izgleda kao da je skrivena u prirodi.

U vili su nekada živjele bogate i ugledne obitelji. Kuća je bila velika i lijepo uređena. Imala je velike prozore, balkone i ukrase na pročelju. Po svojoj ljepoti i posebnom izgledu dobila je nadimak “ljepotica pod Monte Zarom”.

Danas je vila Monai dio kulturne baštine Pule. Ona nas podsjeća na prošlost našega grada i na vrijeme kada su se gradile raskošne kuće za bogate obitelji. Mislim da je važno čuvati takve stare zgrade jer nam pričaju priču o povijesti i životu ljudi prije nas.

Darjan Milosavljević, 6.b, OŠ Monte Zaro

Maša Vukadinović Šimičić, 2.razred, ŠPUD

Vila Monai važan je dio povijesti i kulturne baštine Pule. Sagrađena u 19. stoljeću, bila je mjesto okupljanja visokih časnika i uglednih građana te važna zgrada u društvenom životu grada. Danas predstavlja vrijedno arhitektonsko nasljeđe koje svjedoči o razdoblju kada je Pula bila velika pomorska i vojna luka Austro-Ugarske Monarhije.

Bobić Alan, 6.b OŠ Monte Zaro

Palača Karla Stjepana u Puli

Sofija Šuran, 3.razred, ŠPUD

Palača Karla Stjepana u Puli, palača austrougarskog nadvojvode Karla Stjepana Habsburškog sagrađena u neorenesansnom stilu 1892. na križanju današnje Leharove i Flaciusove ulice, preko puta Mornaričkoga kazina. Izgradnja najreprezentativnije civilne građevine u tadašnjoj Puli koštala je 100 000 forinti, a građena je četiri godine, do 9.III.1892. Palača je bila pravokutnog oblika, monumentalna trokatnica s visokim prizemljem, izgrađena od blokova istarskog kamena. Jugoistočni ugao krasio je polukružni toranj koja je završavao kupolom. Zbog toga su je Puležani zvali Torjon (Torion; toranj, kula), a naziv je na zgradu prešao s tornja koji je nekad bio na uglu arsenalskoga zida s druge strane ulice, srušenoga kada je počeo smetati odvijanju sve gušćega prometa. Nakon što je nadvojvoda s obitelji napustio Pulu, palaču je 1901. preuzela država i u nju smjestila Kotarski kapetanat koji je tamo bio do 1918., kada je zgradu preuzela nova, talijanska vlast. Palača Karla Stjepana stradala je u bombardiranju Pule tijekom Drugog svjetskog rata pa je nakon rata porušena i uređen je mali park. Na tom je mjestu, naslonjena na zgradu pošte Angiola Mazzonija iz 1930-ih, izgrađena 1974. zgrada telefonsko-telegrafskoga centra, namijenjena za smještaj postrojenja komunikacijskih centrala.

Sofija Šuran, 3.razred, ŠPUD

Siria Poropat, 2.razred, ŠPUD

Palača Karla Stjepana u Puli, palača austrougarskog nadvojvode Karla Stjepana Habsburškog sagrađena u neorenesansnom stilu 1892 na križanju današnje Leharove i Placiusove ulice, preko puta mornaričkog kazina. Građena je 4 godine a palača je bila pravokutnog oblika, monumentalna trokatnica s visokim prizemljem, izgrađena je od blokova istarskog kamena. Jugoistični ugao krasio je polukružni toranj koja je završavala sa kupolom. Zbog toga su je Puležani zvali Toranj(Kula).

Nicol Kadić, 2.razred, ŠPUD

Nicol Kadić, 2.razred, ŠPUD

Nakon što je nadvojvoda s obitelji napustio Pulu tijekom Drugog svjetskog rata porušena je i urađen je mali park. Na tom jr mjestu, naslonjena za zgradu pošte Angiola Mazzonija iz 1930-ih, izgrađena 1974 godine zgrada telefonsko komunikacijskih centrala, koji su realizirali Arhitekti Ninoslav Kučan i Vjenkoslav Antolovič.

Pia Cukerić, 6.b, OŠ Monte Zaro

Lucia Bolčić, 3.razred, ŠPUD, Karta Pule i brežuljak Monte Zaro

Učenci koji su sudjelovali u projektu

Učenci ŠPUD-a

Kali Gašprotić, ŠPUD, 2023.g.

Leona Ramljak 2023.g.

Dora Pejković, ŠPUD

Luka Ivan Tomić 2023., ŠPUD

Ivana Petković Rakovac, ŠPUD

Nenad Đokić, ŠPUD

Dora Zanki, ŠPUD, 2025.g.

Lucija Mijandrušić, ŠPUD, 2022.g.

Mia Dobljanović, ŠPUD, 2022.g.

Siria Poropat, ŠPUD, 2025.g.

Alice Kleva, Saša Eva Kovač, ŠPUD, 2023.g.

Ana Kolar, ŠPUD

Josipa Kandžija, ŠPUD

Lucia Bolčić, 3. Razred, ŠPUD

Krasniq Magdalena, ŠPUD

Paula Šebović, ŠPUD

Emma Zović, ŠPUD

Laura Rojnić-Nikolić, ŠPUD

Jessica Rumin, ŠPUD

Rafael Grgić, ŠPUD, 2.razred

Ivan Marković, ŠPUD, 3. razred

Mara Blašković, ŠPUD, 3.razred

Maša Vukadinović Šimičić, 2.razred, ŠPUD

Sofija Šuran, 3.razred, ŠPUD

Učenci OŠ Monte Zaro

Mara Stanišić, OŠ Monte Zaro, 6.b

Lovro Stevanović Kogej, OŠ Monte Zaro, 6.b

Luna Akelić, OŠ Monte Zaro, 8.a

Dunja Virag, OŠ Monte Zaro, 8.a

Helena Basta, OŠ Monte Zaro, 6.b

Gustav Čatić, OŠ Monte Zaro, 6.b

Darjan Milosavljević, OŠ Monte Zaro, 6.b

Bobić Alan, OŠ Monte Zaro, 6.b

Pia Cukerić, OŠ Monte Zaro, 6.b

Izvori

1. Perović Branko. *Austrougarske vile i kuće u Puli, Vraćanje memorije gradu*. K. Perović Marković. Pula, 2010.

2. Perović, Branko. *Luka Pula austrougarskog doba (Odsjaj grada u zaljevu 1850. – 1918.)*, u: *Iz povijesti Pulske luke* [ur. Čerņi, M.], Lučka uprava Pula: 70-191, Pula, 2006.

<http://q-ec.bstatic.com/images/hotel/840x460/493/49337319.jpg> 1 Branko Perović, *Austrougarske vile i kuće*, Pula 2010., str. 22

<http://www.regionalexpress.br/site/more/od-vile-geyer-ostatak-na-monte-zaru>

http://cdn.regionalexpress.br/images/uploads/Vila_Toscana_u_Puli_ULAZ_Regional_Expres

<https://www.istrapedia.br/en/natuknice/2068/vila-prinz-u-puli>

<http://praksa.br/map-story/#title> (gledano 3.2.2020.)

<http://www.regionalexpress.br/site/more/magina-vila-prinz>

<https://www.enciklopedija.br/natuknica.aspx?ID=51831>

<http://vizz.gkc-pula.br/it/gradja/collection/1#>

Učenici su kao predloške za crteže koristili stare razglednice Pule.

Uredila: Valentina Miletović-Anić, prof.

Lektorirala: Dragica Pršo, prof.

Grafička obrada: Matko Perić, univ. bacc. inf.

Pula, travanj 2026.g.